

การประกวดดนตรีไทย: ประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าในบริบทสังคมไทย

Traditional Thai Music Competition: History, Development and Values in Thai Society

เชาวนมนัส ประภักดิ์*
Chaomanat Prapakdee*¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของการประกวดดนตรีไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และศึกษาคุณค่าของการประกวดดนตรีไทยที่มีต่อวัฒนธรรมดนตรีไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การประกวดดนตรีไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรูปแบบของการประชันวงดนตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจากเป็นพระราชนิยมของสถาบันกษัตริย์และชนชั้นปกครองที่จะต้องมีวงดนตรีไทยภายใต้สังกัดของตน และนำวงดนตรีเข้าร่วมแสดงในงานที่สำคัญ และทำให้เกิดรูปแบบของการบรรเลง บทเพลง กลวิธี การปฏิบัติ เครื่องดนตรีชนิดใหม่ และกลายเป็นแบบแผนให้กับดนตรีไทย กระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ปรากฏคำว่าประกวดดนตรีไทยในปี พ.ศ. 2492 หลังจากนั้นได้มีการจัดการประกวดดนตรีไทยทั้งในรูปแบบของวงดนตรีและเดี่ยวเครื่องดนตรี โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการประกวดอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน 2. คุณค่าของการประกวดดนตรีไทย ได้แก่ 1) คน ได้แก่ ผู้บรรเลงหรือนักดนตรี ผู้ฝึกสอน ผู้ผลิตเครื่องดนตรี และผู้สนับสนุน 2) เพลง ได้แก่ เพลงเก่าถูกผลิตซ้ำ และเพลงใหม่ถูกสร้างขึ้น 3) หน่วยงาน ได้แก่ เกิดประสบการณ์ในการจัดงาน และสร้างมาตรฐานและได้รับการยอมรับ 4) วัฒนธรรมดนตรีไทยเกิดการสร้างมาตรฐานใหม่ และธำรงรักษาเอกลักษณ์ประจำชาติ

คำสำคัญ : ประกวดดนตรีไทย / ประวัติศาสตร์ / คุณค่าสำหรับดนตรีไทย

* corresponding author, email: newlccs@hotmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Asst.Prof., Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Abstract

The purpose of this research was aimed to examine the history and development of Thai music contests from the past up to the present, and to study the value of Thai music contests towards the culture of Thai music. Data was gathered from documents and interviews with people involved in the research issue. The results showed that:1) the traditional Thai music competition was first established in the form of the Thai music band contest during the reign of King Rama IV, due to the royal preference of the monarchy and the ruling class to include Thai music bands under their affiliation of the monarchy and led the music band to show performance in the important festivals, and developing the pattern of instrumental performance, lyrics, instrumental performance procedures, new musical instruments that become a traditional pattern for Thai music, until after the governmental transformation, the word "Thai Music Contest" was introduced in the year 1949. After that, the traditional Thai music competition have been organized both in the form of bands and musical instruments by government and private agencies as competition organizers as widely as we've seen today, 2) the value of the Thai music contest includes as follows: 1) person - musical instrument makers and musical coaches, 2) song - old songs are reproduced and new songs are created, 3) agency - a developed experience of organizing events, establishing standards and acceptance, and lastly, 4) Thai music culture has been developed in the new standard and maintain a national identity.

Keywords: Traditional Thai Music Competition / History / Values towards Thai Music

บทนำ

ดนตรีคือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ถูกมนุษย์ใช้เป็นวัตถุในการศึกษา และทำความเข้าใจมาอย่างยาวนาน ด้วยศาสตร์ทางด้านดนตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับ อารมณ์สุนทรีย์อันมีคุณสมบัติเฉพาะตัวนี้ จึงทำให้เกิดกระบวนการในการศึกษา อย่างจริงจังโดยนักวิชาการสืบเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ดังปรากฏเป็นผลงาน

การศึกษาจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดมีนักวิชาการที่สำคัญจำนวนมากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนองค์ความรู้ทางการศึกษาดนตรีในพื้นที่ต่าง ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าในแวดวงวิชาการทางการศึกษาศิลปะและดนตรี มีนักวิชาการจำนวนมากโดยเฉพาะทางด้านสังคมวิทยานักวัฒนธรรมศึกษา ตลอดจนนักมานุษยวิทยาที่มีความสนใจการศึกษาด้านดนตรีที่เรียกว่านักมานุษยวิทยาดนตรี ต่างพยายามแสวงหาคำตอบให้กับที่มาของผลงานทางศิลปะอันเป็นสิ่งอยู่นอกเหนือจากปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจที่จะตัดขาดได้เช่นกัน จากข้อสันนิษฐานบนหลักความจริงในการดำเนินชีวิตของมนุษย์พบว่า มนุษย์ในแต่ละสังคมทุกแห่งทั่วโลกต่างใช้เวลาส่วนใหญ่กับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ อาทิ มนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์มีการนำสีจากเปลือกไม้มาใช้ในการวาดรูปตามฝาผนังถ้ำ เพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างในการดำเนินชีวิตของกลุ่มของตน มนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมหลากหลายแห่งได้พัฒนากลวิธีในการวาดภาพ ปั้นรูป สลัก ถักทอ ตลอดจนการคิดค้นการประดิษฐ์ ท่วงท่าการรำร่ายรำ บทเพลง ดนตรี ตำนาน นิทาน วรรณกรรม กระทั่งมีพัฒนาการเป็นศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน

การอธิบายที่มาของผลงานด้านศิลปะและดนตรีได้ถูกนักวิชาการในแต่ละยุคสมัยอธิบายและพยายามหาคำตอบบนพื้นฐานที่ว่า ศิลปะมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อย่างไร ศิลปะในฐานะสถาบันสังคมมีหน้าที่อย่างไร นักวิชาการที่ให้ความสนใจในการศึกษาด้านดนตรีมักจะอธิบายผลงานศิลปะจากแง่มุมของการตอบสนองความต้องการบางประการของมนุษย์ อาทิ สเปนเซอร์ ได้เสนอว่า ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์สุนทรีย์ (Aesthetic sentiments) ซึ่งตอบสนองความต้องการบางประการของปัจเจกบุคคลในยามว่าง แต่มิได้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเป็นอยู่ในการมีชีวิตรอดของมนุษย์ (H. Spencer, 1956: 25) ซัมเนอร์และเคลเลอร์ (W.G. Sumner and A.G. Keller) เสนอว่า ศิลปะและผลงานทางสุนทรีย์จะเป็นการตอบสนองความพึงพอใจของมนุษย์ ดังนั้น อาจจะได้ว่า กิจกรรมของมนุษย์ในด้านสุนทรียศาสตร์ด้านศิลปะ ดนตรี หรือกีฬาจะช่วยทำหน้าที่ในการลดความกดดันและความก้าวร้าว อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมให้หายไป (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 246)

นอกจากความพยายามในการที่จะอธิบายถึงปรากฏการณ์ของผลงานทางด้านสุนทรียศาสตร์อันเกิดขึ้นจากมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์สากลที่พบเห็นได้ในทุกสังคมบนโลกใบนี้แล้วนั้น ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่นักมานุษยวิทยาดนตรีต่างให้ความสำคัญไม่ต่างจากการให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางดนตรีคือการที่นักมานุษยวิทยาต่างให้ความสำคัญกับความแตกต่างหลากหลายในการแสดงออกของมนุษย์ผ่านผลงานด้านศิลปะ ดนตรี ตลอดจนถึงสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์สุนทรียะ ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีการให้ความหมายคุณค่า และนิยามความสำคัญในมิติที่แตกต่างกันออกไป ประเด็นดังกล่าวนี้ในทางมานุษยวิทยาจะเรียกว่า “วัฒนธรรมสัมพันธ์” (Cultural relativity) คือการประเมินค่าของวัฒนธรรมด้วยบริบททางวัฒนธรรมหรือด้วยคนในวัฒนธรรมนั่นเอง ดังนั้นจากประเด็นการให้คุณค่าในเรื่องของวัฒนธรรมสัมพันธ์ จึงเป็นการประเมินค่าของนักมานุษยวิทยาที่จะเล็งเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ รูปแบบของศิลปะในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในการประเมินหรือเปรียบเทียบกับผลงานศิลปะของอีกสังคมวัฒนธรรมหนึ่งได้ โดยเฉพาะในมิติของการประเมินคุณค่าในเรื่องของความงามและคุณค่าที่มีต่อสังคม เพราะเนื่องด้วยในแต่ละสังคมวัฒนธรรมนั้น ต่างก็ย่อมที่จะมีพื้นฐานแนวความคิดตลอดจนการให้คุณค่าความหมายกับผลงานศิลปะหรือประเด็นในเรื่องความสวยงามของผลงานศิลปะที่แตกต่างกันออกไปเป็นการจำเพาะ

สังคมไทยถือเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม อันเป็นผลสืบเนื่องและเชื่อมโยงมาจากปรากฏการณ์ต่างๆ ในอดีตสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย (Thai Classical Music) จัดว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการสถาปนาให้กลายเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ผูกโยงเนื้อหาและความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในระดับชั้นและในมิติต่างๆ ตลอดจนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านขององค์ความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติให้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ด้วยกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอันมีปัจจัยที่เชื่อมโยงกับการแพร่กระจายทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การเมือง ฯลฯ ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สามารถที่จะหยุดนิ่งได้นั้น ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งนับว่าเป็นภาพสะท้อนของการเคลื่อนไหว การปรับตัว และพัฒนาการของดนตรีไทย ต่างก็มีการปรับตัว

ไปตามบริบทของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมดนตรีไทย มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถปรับตัวและดำรงสภาพดั้งเดิมภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

การประกวดดนตรีไทย ถือเป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่ถือเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยจะสังเกตได้จาก กิจกรรมที่มีรูปแบบเช่นเดียวกันกับการประกวดดนตรีไทยนั้น ได้ปรากฏเป็น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ อาทิ การประชันวงดนตรี การตั้งรางวัลในการบรรเลง หรือกิจกรรมอื่นๆ ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ได้ปรากฏเป็นการบันทึกกิจกรรมหรือ ปรากฏการณ์ในลักษณะของการประกวดแข่งขันดนตรีไทยในหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง และยังจะสามารถพบเห็นกิจกรรมการประกวดดนตรี ไทยได้กระทั่งปัจจุบัน

จากการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการประกวดดนตรีไทยในประวัติศาสตร์ สังคมไทยพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 - 2549 โดยพูนพิศ อมาตยกุล และคณะ (2551) กล่าวถึงการประชันวงดนตรีในบริบทสังคมไทยมีทั้งสิ้น 29 ครั้ง ซึ่งพื้นที่ของ การประกวดดนตรีได้กลายเป็นพื้นที่ในการแสดงสถานะทางสังคมของผู้คนในอดีต โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด วัง รวมทั้งเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิชาการดนตรีให้เกิดพัฒนาการ อัศนีย์ เปลี่ยนศรี (2555: 101) นำเสนอว่า ประวัติศาสตร์ของการประกวดดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ตั้งแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยก่อนหน้าที่จะ เรียกว่าประกวดจะใช้คำว่า การประชัน ซึ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 เป็น จุดเริ่มต้น และแพร่หลายมาถึงปัจจุบันด้วยการขับเคลื่อนการประกวดและประชัน จากองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ

ด้วยปรากฏการณ์การประกวดดนตรีไทยที่ปรากฏขึ้นในวัฒนธรรมดนตรี ในสังคมไทย ผนวกกับความสนใจที่นักวิจัยต้องการจะนำเสนอข้อมูลทั้งในส่วนของ ข้อมูลในมิติทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการแล้วนั้น บริบททางสังคมวัฒนธรรม ที่มีความเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดการประกวดดนตรีไทย หรือภาพสะท้อนของ วัฒนธรรมการประกวดดนตรีไทยที่จะสามารถวิเคราะห์และตีความเพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญ ที่ไม่สามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างแยกส่วนได้ หรือประเด็นดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ จำเป็นจะต้องนำเสนอข้อมูลโดยร้อยเรียงเรื่องราวระหว่างกิจกรรมการประกวด

ดนตรีไทยและข้อมูลบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้สนใจได้เห็นถึงองค์รวมของความรู้และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้เก็บรวบรวมและนำเสนอข้อมูลในมิติด้านคุณค่าของวัฒนธรรมการประกวดดนตรีไทย ที่มีผลกระทบในด้านคุณค่าต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมดนตรีไทย อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเล็งเห็นถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าและความหมายในการสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่มีความแตกต่างหลากหลาย และมีอารมณ์สุนทรีย์ระในการเสพความงามทางด้านดนตรีที่แตกต่างกันไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของการประกวดดนตรีไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2565)
2. เพื่อศึกษาคุณค่าของการประกวดดนตรีไทยที่มีต่อวัฒนธรรมดนตรีไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนา วางแผน และสร้างสรรค์กิจกรรมด้านการประกวดดนตรีไทย และการประกวดดนตรีประเภทต่าง ๆ อย่างเข้าใจและสอดคล้องกับความต้องการของผู้คนและบริบททางสังคม

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประกวดดนตรีไทยหรือการประชันวงดนตรีไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2394 ถึงปี พ.ศ. 2565

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการนำแนวคิดเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ (Historical Approach) มาใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประกวดดนตรีไทยหรือกิจกรรมที่มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ การประชันดนตรีไทย

2. กำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีประสบการณ์การเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทย โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน และมีประสบการณ์การเป็นกรรมการประกวดดนตรีไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. สร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องจากที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

4. วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analytics) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติและพัฒนาการของการประกวดดนตรีไทย

การประกวดดนตรีไทยอย่างที่ปรากฏเป็นรูปธรรมในปัจจุบันตามความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไปนั้น มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการสืบเนื่องมาจากการปรากฏการณ์ในวัฒนธรรมดนตรีไทยที่เรียกว่า “การประชัน” ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “*อาการที่แข่งขันเพื่อให้รู้ว่าใครจะแสดงได้ดีกว่าหรือเก่งกว่ากัน เช่น จิ้ว 2 โรงประชันกัน อย่าเอาเปิดประชันไก่, โดยปริยาย หมายถึง อาการคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น เด็กร้องให้ประชันกัน*” ส่วนคำว่า ประกวดมีความหมายว่า “*ก.แข่งขันเพื่อเลือกเฟ้นเอาดี โดยมีการตัดสิน เช่น ประกวดนางงาม ประกวดบทความ*” ณิชชา โสคติยานุรักษ์ (2548: 1044) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะของการประชันในวัฒนธรรมดนตรีไทยว่าเป็นการผลัดกันบรรเลง โดยอาจจะเป็นการผลัดกันบรรเลงทีละช่วง ทีละท่อน หรือบรรเลงทั้งเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ และจะมีผู้ขับร้องหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องมีการตัดสินทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้นโดยสรุปจากความหมายของคำว่าประชันและประกวดจะมีความหมายที่มีจุดร่วมเดียวกันคือ เป็นลักษณะของการแข่งขันหรือมีการเปรียบเทียบกันของการบรรเลงระหว่างวงดนตรีต่างๆ

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประกวดดนตรีไทยที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การประกวดดนตรีไทยที่จัดขึ้นโดยสถาบันกษัตริย์และชนชั้นสูง และ ระยะที่ 2 การประกวดดนตรีไทยที่จัดขึ้นโดยองค์กรและหน่วยงานภาครัฐและ

เอกชน ซึ่งมีทั้งการจัดการประกวดที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการและการจัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ดังนี้

ระยะที่ 1 การประกวดดนตรีไทยที่จัดขึ้นโดยสถาบันกษัตริย์และชนชั้นสูง จากการนำเสนอข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล โดยพูนพิศ อมาตยกุล และคณะ (2551) ได้นำเสนอข้อมูลให้เห็นถึงหลักฐานที่สำคัญว่า ในประวัติศาสตร์สังคมดนตรีไทยมีการจัดการประกวดดนตรีไทยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในหลากหลายเหตุการณ์ได้ส่งผลสำคัญต่อการให้กำเนิดรูปแบบทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่เป็นพัฒนาการสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง เช่น การเกิดขึ้นของบทเพลง เครื่องดนตรี ขนบธรรมเนียมการบรรเลง เป็นต้น

การประชันวงดนตรีที่ถูกบันทึกในประวัติศาสตร์ดนตรีไทยเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กฤษณ์ เลกะกุล, 2560) ซึ่งแม้ในงานดังกล่าวจะไม่ได้เป็นการจัดวงดนตรีสำหรับการประชันกันโดยตรง แต่ด้วยรูปแบบของการนำวงดนตรีจำนวน 13 วง มาบรรเลงในงาน ก็ถือได้ว่าเป็นการประชันเช่นเดียวกัน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยมาโดยตลอด ดังจะพบเห็นได้ที่บ้านดนตรี วัด สถานศึกษา และตามงานต่าง ๆ ที่มีการบรรเลงด้วยวงดนตรีไทยจากหลากหลายหน่วยงาน

การประชันวงดนตรีไทยครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 ครั้งนี้มีการประชันวงดนตรีไทยจำนวน 13 วง โดยเกิดขึ้นในงานสมโภชพระที่นั่งอภรณ์ภิโมกข์ปราสาท โดยมีวงดนตรีประเภทเป่าพาทย์ภายใต้สังกัดของพระบรมวงศานุวงศ์เข้าร่วมการบรรเลง อาทิ วงดนตรีของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค) พระยามนตรีสุริยวงศ์ เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระราชนิยมในการแสดงสถานะทางสังคมของสถาบันกษัตริย์และชนชั้นสูงที่จะต้องมีการอุปถัมภ์นักดนตรีและมิวงดนตรีประจำวัง ดังนั้น ยุคดังกล่าวถือเป็นยุคที่เจ้านายแทบทุกพระองค์ต่างล้วนมิวงดนตรีประจำวังทั้งสิ้น และเป็นที่มาของการเกิดปรากฏการณ์ของการนำวงดนตรีที่ตนเองมีอยู่นั้น ร่วมบรรเลงในงานต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง ดังที่ปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) การประชันวงมโหรีหน้าพระที่นั่งในงานพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอรพินทุ์เพ็ญภาค ซึ่งเป็นคราว

เดียวกันกับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำการต้อนรับพระราชอาคันตุกะแห่งแมคแลนเบอร์ก โดยในครั้งนี้มีการประชันวงมโหรีจากวงมโหรีหลวงวงโหรีในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาสุดาร์ตนาธิราชประยูร วงมโหรีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร และวงมโหรีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ 2) การประชันวงปี่พาทย์จำนวน 12 วง ในงานฉลองหอพระสมุทวชิรญาณ 3) ครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสทุ่งเขางู จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้มีการประชันวงปี่พาทย์ระหว่างวงปี่พาทย์ของวังบูรพาจากพระนครกับวงปี่พาทย์ในพื้นที่ทุ่งเขางู 4) การประชันวงปี่พาทย์ในงานทำบุญขึ้นตำหนักใหม่ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ราวปี พ.ศ. 2451 ซึ่งในงานดังกล่าวมีการประชันวงปี่พาทย์ จำนวน 3 วงที่สำคัญ ได้แก่ วงปี่พาทย์วังบูรพา วงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อสมัยครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร และวงของกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม 5) การประชันวงปี่พาทย์ในงานฉลองพระชนมายุครบ 4 รอบของพระโอรสและพระธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประสูตรอยู่ในราศีเดียวกัน จึงเรียกงานนี้ว่างานสี่มะเส็ง ประกอบด้วยวงปี่พาทย์จำนวน 3 วง ได้แก่ วงจากวังบางขุนพรหม วงจากวังบูรพา และวงจากเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี และ 6) การประชันวงปี่พาทย์เนื่องในงานเฉลิมฉลองพระชนมายุครบ 4 รอบ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ซึ่งในงานดังกล่าวมีการประชันวงปี่พาทย์จำนวน 3 วง ได้แก่ วงกรมมหรสพหลวง วงวังบางขุนพรหม และวงวังบางค้อแหลม (ภัทรวดี ภูษาภิรมย์, 2536)

ระยะที่ 2 การประกวดดนตรีไทยที่จัดขึ้นโดยองค์กรและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองจากสถาบันกษัตริย์มาสู่สามัญชนในนามคณะราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2475 แม้ในด้านหนึ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ดนตรีไทยจะนำเสนอให้เห็นถึงสถานะของความซบเซาที่เกิดขึ้นกับวงการดนตรีไทยในยุคดังกล่าว (อัษฎาวุธ สาคริก และอนันท์ นาคคง, 2547) แต่จากหลักฐานอีกด้านหนึ่งและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหลังยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองกับสะท้อนให้เห็นถึงสีสันของวงการดนตรีไทยที่กลับมาดำรงอยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยในหลากหลายบทบาท โดยเฉพาะในที่นี่คือ การปรากฏตัวของวัฒนธรรมดนตรีไทยในเวทีการประกวดและการประชัน ซึ่งมีการจัดขึ้นในลักษณะ

เดิมที่เคยมีอยู่ก่อนหน้า แต่ไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้การควบคุมโดยสถาบันกษัตริย์ และการจัดขึ้นในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเป็นการประกวดดนตรีไทยจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างที่พบเห็นเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

อัศนี เปลี่ยนศรี (2555) ได้ทำการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของการประกวดดนตรีไทยที่เกิดขึ้นหลังยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่าการประกวดดนตรีไทยที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกหลังยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2492 เป็นการประกวดขับร้องเพลงไทย และในปี พ.ศ. 2500 คือการประกวดดนตรีไทย และลิเกชิงถ้วยทองคำ ปี พ.ศ. 2524 การประกวดวงเครื่องสายรางวัลพิณทอง โดยธนาคารกสิกรไทย จำกัด ปี พ.ศ. 2528 การประกวดดนตรีไทยรายการซ็องทองคำ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล ปี พ.ศ. 2529 การประกวดดนตรีไทยรายการประลองเพลง ประเลงมโหรีชิงถ้วยพระราชทาน โดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด ในปี พ.ศ. 2536 การประกวดเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยรายการศรทองชิงถ้วยพระราชทาน ดำเนินการโดยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และในปี พ.ศ. 2540 การประกวดเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย (SET) โดยวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนั้นยังได้มีการจัดการประกวดดนตรีไทยทั้งประเภทเดี่ยวเครื่องดนตรีไทย ขับร้อง และวงดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งที่มีการดำเนินการจัดงานประกวดอย่างต่อเนื่องและรายการเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระต่าง ๆ อาทิ การประกวดดนตรีไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง การประกวดดนตรีนาฏศิลป์ ดนตรี คีตศิลป์แห่งชาติ โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ การประกวดดนตรีไทยเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร การประกวดดนตรีไทยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ระดับมัธยมศึกษา โดยมหาวิทยาลัยรังสิตร่วมกับสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ การประกวดวงอังกะลุงระดับชาติ โรงเรียนเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี การประกวดเดี่ยวเครื่องดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา การประกวดเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ การประกวดเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยและวงดนตรีไทยในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียง

โดยมหาวิทยาลัยบูรพา การประกวดดนตรีไทยรายการราชภัฏสังคีต โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติร่วมกับสภาสถาบันราชภัฏ การประกวดดนตรีไทยระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมหาวิทยาลัยขอนแก่น การประกวดดนตรีไทยระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันตก โดยมหาวิทยาลัยศิลปากร การประกวดดนตรีไทยโครงการ “บีกซี โสตศิลป์ สืบสาน ดนตรีไทย” การประกวดเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยและขับร้องระดับชาติ “เสริมสร้างประสบการณ์ สืบสานสังคีตศิลป์ไทย” และการประกวดวงดนตรีไทยซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยวิทยาลัยการดนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นต้น และจากนั้นยังมีการจัดการประกวดดนตรีไทยลักษณะเช่นเดียวกันนี้ทั้งประเภทของการเดี่ยวเครื่องดนตรีและวงดนตรีไทยจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ

อีกด้านหนึ่งของรูปแบบในการนำวงดนตรีเข้าร่วมการบรรเลงในงานต่าง ๆ ที่มีนัยยะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการประกวด แต่เป็นไปในลักษณะของการประชันวงดนตรีไทย ที่อยู่นอกเหนือจากรูปแบบของการจัดการประกวดดนตรีไทยอย่างที่กล่าวไว้ในข้างต้น พบว่ามีพื้นที่อีกจำนวนมากในการจัดกิจกรรมที่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน เช่น ปี พ.ศ. 2475 การประชันวงปี่พาทย์เนื่องในโอกาสงานฉลองเปิดสะพานพุทธยอดฟ้า ระหว่างวงฝั่งพระนครและวงฝั่งธนบุรี ปี พ.ศ. 2484 การประชันวงปี่พาทย์ในงานทำบุญครบรอบวันเกิด 5 รอบ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งจัดขึ้นที่บ้านบาตร ปี พ.ศ. 2492 การจัดประชันวงดนตรีไทยในงานประจำปีวัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร และมีการจัดประชันวงปี่พาทย์ในรายการดนตรีไทยพรรณนาที่โรงละครแห่งชาติอยู่บ่อยครั้ง โดยครั้งที่สำคัญ อาทิ การประชันวงปี่พาทย์ในปี พ.ศ. 2522 ระหว่างวงบ้านใหม่ทางกระบะเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวงครุรวม พรหมบุรี และในปี พ.ศ. 2523 การประชันวงปี่พาทย์ในปี พ.ศ. 2537 ที่มีชื่อเรียกการประชันในครั้งนั้นว่า เสือ สิงห์ กระทิง แรด ณ โรงละครแห่งชาติ การประชันวงปี่พาทย์ในงานบำเพ็ญกุศลอัฐิบรรพบุรุษซึ่งดำเนินการจัดขึ้นโดยกำนันสำราญ เกิดผลที่วัดป่าบารุงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2542 การประชันวงดนตรีในชื่อปี่พาทย์ชาติสยามภายใต้ความร่วมมือระหว่างหนังสือพิมพ์มติชนและมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่หอประชุมศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เขตตลิ่งชัน (ดิษฐ์จรัส, 2555) หรือการบรรเลง

ดนตรีไทยในงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ที่เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2505 สืบเนื่องเรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน งานดนตรีไทยมัธยมศึกษา นอกจากนั้นยังพบว่ามีการบรรเลงดนตรีไทยในรูปแบบของการประชันวงในพื้นที่งานศพ งานทำบุญ มหกรรมการแสดงดนตรี และกิจกรรม/โครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามสื่อสาธารณะต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง

2. คุณค่าของการประกวดดนตรีไทยที่มีต่อวัฒนธรรมดนตรีไทย

คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการประกวดดนตรีไทยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) คน ได้แก่

- ผู้บรรเลงหรือนักดนตรีเกิดการพัฒนาตนเองทั้งในด้านทักษะ การทำความเข้าใจเนื้อหาสาระหรือเอกลักษณ์ของบทเพลงที่จะต้องทำการบรรเลง มีการทบทวน สืบค้นข้อมูล การเข้าพบผู้รู้เพื่อขอความรู้ ฝึกฝนกลวิธีการบรรเลงต่างๆ ในการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถที่ดีขึ้น และสามารถนำไปสู่การสร้างระเบียบวินัย ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้ชนะ และเปิดรับทัศนคติจากผู้อื่น

- ผู้ฝึกสอนเกิดการพัฒนาตนเองในด้านทักษะ มีการทบทวนองค์ความรู้ สร้างสรรค์ และคิดค้นแนวทางการบรรเลงเพื่อนำมาใช้ในการประกวด เกิดกระบวนการถ่ายทอด ความรัก ความผูกพัน ระหว่างครูและลูกศิษย์ ตลอดจนการนำไปสู่การสร้างชื่อเสียง การสร้างผลงานในวิชาชีพ และการได้รับการยอมรับในสังคม

- ผู้ผลิตเครื่องดนตรีเกิดรายได้ทั้งจากการจำหน่ายเครื่องดนตรีใหม่ และการซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีที่ชำรุดหรือต้องการปรับปรุงให้เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงนั้นเกิดเสียงและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการประกวด

- ผู้สนับสนุนการประกวดดนตรีไทยเล็งเห็นถึงคุณค่าของดนตรีไทยทั้งในด้านตัวบุคคลที่เป็นผู้บรรเลงดนตรีที่จะมีความสามารถมากขึ้น และในด้านวัฒนธรรมที่จะเป็นการอนุรักษ์และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ กระทั่งจะได้นำไปสู่การสร้างชื่อเสียงให้กับผู้สนับสนุนอีกทางหนึ่งด้วย

2) เพลง ได้แก่

- เพลงเก่าถูกผลิตซ้ำ โดยในการประกวดดนตรีไทยจะมีการนำเสนอผลงานการบรรเลงจากบทเพลงต่าง ๆ ที่ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากนักดนตรีในยุคก่อน หรือเป็นบทเพลงที่เป็นของเก่าที่นักดนตรีไทยศึกษาและบรรเลง

อยู่ก่อนหน้าแล้ว ดังนั้น บทเพลงต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำไปสู่การทบทวนและฝึกปฏิบัติจนกระทั่งนำไปสู่การนำเสนอในเวทีการประกวดประชันดนตรีไทยเพื่ออวดทางเพลง ตลอดจนนำเสนอกลเม็ดที่สอดแทรกอยู่ในการประพันธ์ ทักษะการบรรเลง และเอกลักษณ์ของบทเพลง จึงส่งผลให้บทเพลงดังกล่าวเกิดการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นการสร้างมาตรฐานในการบรรเลงอีกทางหนึ่งด้วย

- เพลงใหม่ถูกสร้างขึ้น โดยในการประกวดดนตรีไทยแต่ละครั้ง นอกจากจะมีการนำบทเพลงที่เคยถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากนักดนตรีในอดีตแล้วนั้น ในการประกวดต่าง ๆ พบว่ามีนักดนตรีสร้างสรรค์ท่วงทำนอง กลวิธีการบรรเลง ตลอดจนเอกลักษณ์ของบทเพลงที่แม้จะเป็นชื่อเพลงเดิมแต่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อีกด้วย จึงถือได้ว่าเวทีการประกวดดนตรีไทยถือเป็นพื้นที่แห่งการสร้างสรรคผลงานทางดนตรีในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่ง

3) หน่วยงาน/องค์กร ได้แก่

- เกิดประสบการณ์ในการจัดงาน เนื่องจากในการจัดงานประกวดนั้น องค์กรประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ เริ่มต้นการจัดงาน การประชุม ออกแบบ วางแผน ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมการประกวด เกณฑ์การให้คะแนน การจัดการประกวด การต้อนรับดูแลผู้เข้าร่วมการประกวดและครู/อาจารย์ การประกาศผลรางวัล การจัดเตรียมอาคารสถานที่ การสรุปผลการดำเนินงาน ฯลฯ ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงถือได้ว่าเวทีการประกวดดนตรีไทยเป็นพื้นที่ในการสร้างประสบการณ์ที่สำคัญนอกจากผู้เข้าร่วมการประกวดคือคณะผู้จัดงานอีกด้วย

- สร้างมาตรฐานและได้รับการยอมรับ โดยในการประกวดดนตรีไทยแต่ละเวทีการประกวดนั้นต่างมีเอกลักษณ์ คุณภาพ และมาตรฐานที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความน่าเชื่อถือ ระยะเวลาการจัดงาน การมีชื่อเสียงของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพในการจัดงาน ฯลฯ ซึ่งการสร้างมาตรฐานและการได้รับการยอมรับในเบื้องต้นนั้น สามารถพิจารณาได้จากจำนวนของผู้เข้าร่วมการประกวดในแต่ละเวที และนำมาสู่การสร้างชื่อเสียงให้กับหน่วย/องค์กรที่จัดกิจกรรมการประกวดดนตรีไทยด้วย

4) วัฒนธรรมดนตรีไทย ได้แก่

- เกิดการสร้างมาตรฐานใหม่ เนื่องจากในการประกวดดนตรีไทยแต่ละครั้งนั้น ผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด ควบคุม และฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรีไทย จะมีการสร้างสรรค์ผลตามประสบการณ์เดิมที่เคยได้รับการถ่ายทอด และการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ในแบบฉบับที่ตนเองเชี่ยวชาญและสนใจ ดังนั้น ในเวทีการประกวดดนตรีไทยแต่ละครั้งจึงปรากฏผลงานทางดนตรีไทยที่ถูกนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย และเมื่อผลงานเหล่านั้นได้รับฉันทามติจากคณะกรรมการ ให้ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด จุดสำคัญดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นขึ้นของการกำหนดมาตรฐานความไพเราะที่มีผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในเวทีต่าง ๆ ได้กลายเป็นบรรทัดฐานให้แก่วงการดนตรีไทย โดยเฉพาะการมีผู้นำผลงานเหล่านั้นไปใช้ในการอ้างอิง หรือการใช้เป็นต้นแบบของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน หรือขยายผลต่อไปในวงกว้าง

- ดำรงรักษาเอกลักษณ์ ประจำชาติ ภายใต้สภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากดนตรีไทยนั้นได้รับการสถาปนาให้เป็นดนตรีประจำชาติไทย ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่มีการนำดนตรีไทยไปใช้ในการแสดงจึงถือได้ว่าเป็นการดำรงรักษาเอกลักษณ์ ประจำชาติให้มีการขับเคลื่อนควบคู่ไปกับบริบททางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง ตลอดจนนำไปสู่การส่งเสริมสร้างสรรค์ และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นที่รู้จักแก่ผู้คนในสังคมไทย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ประวัติศาสตร์ดนตรีไทยได้ทำการบันทึกเรื่องราวของปรากฏการณ์การบรรเลงดนตรีไทยในงานพิธีสำคัญทั้งที่ปรากฏในยุคการปกครองอาณาจักรโดยสถาบันกษัตริย์ ตลอดจนภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองรูปแบบของการบรรเลงดนตรีไทยมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปตามบริบทและวัตถุประสงค์ของการบรรเลง ซึ่งถือเป็นเส้นที่แตกต่างกันออกไปของวัฒนธรรมดนตรีไทย เช่นเดียวกันกับการประกวดดนตรีไทยหรือจะใช้คำว่าที่มีความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการประชัน ได้ปรากฏหลักฐานว่ามีการนำวงดนตรีภายใต้การอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครองมาบรรเลงสลับสับเปลี่ยนกันไปในงานพิธีต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกิดขึ้นบริเวณศูนย์กลางการปกครองสยามในอดีต ปรากฏการณ์ดังกล่าวนอกจากจะเป็นการแสดงสถานภาพทางสังคม

ของชนชั้นปกครองแล้วนั้น คุณูปการที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคผลงานจำนวนมากจากศิลปิน และได้กลายเป็นบรรทัดฐานหรือพัฒนาการให้กับวงการดนตรีไทยในหลายมิติ อาทิ การเกิดขึ้นของชนบการบรรเลง การประดิษฐ์คิดค้นบทเพลงและกลวิธีการบรรเลงที่แตกต่างและมีความน่าสนใจ การสร้างสรรค์เครื่องดนตรีชนิดใหม่ กระทั่งเกิดนักดนตรีที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก ดังที่ ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์ (2550: 35) กล่าวถึงครูดนตรีที่มีชื่อเสียงซึ่งทั้งที่ต่างล้วนผ่านเวทีการประชันในฐานะผู้บรรเลงและในบทบาทของการเป็นครูผู้ควบคุมวงดนตรี เช่น พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) จางวางทั่ว พาทยโกศล หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กระทั่งมีผลสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ในการกำหนด “ทาง” ในการบรรเลงที่ได้กลายเป็นมาตรฐาน มีการผลิตซ้ำ ต่อยอด และนำเสนออยู่ในดนตรีไทยอยู่บ่อยครั้งดังที่พบเห็นในปัจจุบัน

ปรากฏการณ์ของการประกวดและการประชันดนตรีไทยที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ผนวกกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดนตรีไทยถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะผ่านระบบการสื่อสารมวลชน ถือเป็นภาพสะท้อนที่สำคัญในการนำเสนอให้เห็นถึงสถานภาพของดนตรีไทยที่ไม่ได้อยู่ในสภาวะชบเซาตามชุดวาทกรรมที่ผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องว่าสภาพของวัฒนธรรมดนตรีไทยหลังยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นอยู่ในสภาวะวิกฤติ ขาดการดูแลเอาใจใส่หรือไม่ได้รับความนิยม แต่สภาพความเป็นจริงของวัฒนธรรมดนตรีไทยในปัจจุบันนั้น ได้มีการนำเสนอผลงานทางดนตรีที่หลากหลายและเคลื่อนไหวควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งการนำเสนอผลงานในรูปแบบของการผลิตซ้ำวัฒนธรรมเดิมที่เคยยึดถือและปฏิบัติสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน และการสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้คนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง ดังนั้น การศึกษานี้จึงเป็นอีกข้อยืนยันที่สะท้อนให้เห็นบทบาทของวัฒนธรรมดนตรีไทยที่ยังคงเคลื่อนไหว ปรับตัว และดำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และถือเป็นข้อยืนยันให้เห็นถึงความหมายหรือการนิยามความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ที่มีคุณสมบัติที่ไม่อาจจะหยุดนิ่ง แต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาภายใต้มูลเหตุและปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างการศึกษาการประกวดดนตรีไทยในมิติทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และคุณค่าในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์การประกวดดนตรีไทยในมิติต่างๆ
2. ควรมีการนำแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาหรือแนวคิดด้านอื่นๆ มาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์การประกวดดนตรีไทยและดนตรีประเภทอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งและสีสันให้กับวงการดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กฤษฎี เลกะกุล. (2560). **ระเปียงทัศน์: จาก “โหมโรง” สู่อารมณ์เมืองเหลืองแดง วัฒนธรรมแห่งการประชันในรัตนโกสินทร์**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-40397261>. [สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565].
- ณัฏชา ไสคดียานุรักษ์. (2548). ดนตรีประชัน. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**. 30(4), 1037 – 1047.
- ดิษฐ์จรัส. (2555). **บ้าน วัด วัง – ปรากฏการณ์อุปถัมภ์วัฒนธรรมดนตรีไทย และ ดนตรีประชัน**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://amelie-jaoo.blogspot.com/2012/02/blog-post.html>. [สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565].
- พูนพิศ อมาตยกุลและคณะ. (2551). **จดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2536). **สถานภาพของนักเป่าพาทย์ในสังคมไทย พ.ศ. 2411 – 2468**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2550). **วัฒนธรรมบันเทิงในชาติไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- อัศนีย์ เปลียนศรี. (2555). ย้อนอดีตจากการประชัน...สู่การประกวดดนตรีไทย. **วารสารศิลปกรรมสาร**. 7(1), 101 – 114.
- อัษฎาวุธ สาคริก และอานันท์ นาคคง. (2547). **หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มหาตฤณวิกรมเจ้าพระยาแห่งอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- H. Spencer. (1956). **The Principle of Psychology**. New York: Appleton.